

ZAPOMNIANE BIOGRAFIE. KSIĄDZ ALFONS HULEWICZ OFM

Wiele jest postaci w historii regionów, w tym i gostyńskiego, które z różnych względów nie są dobrze poznane. Uzasadnienia mogą być wielorakie, ale głównie dzieje się tak za sprawą braku odpowiednich informacji i źródeł. W przypadku księdza Alfonsa Hulewicza mamy właśnie do czynienia z takimi powodami. Ponadto ksiądz Hulewicz związał z Gostyniem jedynie ostatnie chwile swego życia, choć miasto to na pewno znał wcześniej, będąc wikarym w różnych podgostyńskich miejscowościach.

Do napisania tego artykułu zachęciły mnie tak naprawdę dwie rzeczy. Pierwsza z nich – kluczowa – to przypadkowe odnalezienie 31 maja 2022 roku w jednym z antykwariatów na Rynku w Bydgoszczy niewielkiej fotografii o wymiarach 106 mm na 66 mm przedstawiającej księdza z Gostynia¹. Fotografia na kartoniku została wykonana w gostyńskim atelier Zofii Żmudzńskiej. Zdjęcie zakupiłem z nadzieją, że księdza będzie można łatwo zidentyfikować. Tak było w tym przypadku, gdyż fotografia bardzo niewyraźnie została podpisana: *Wój kś. Chulewicz*² – pisownia oryginalna. W związku z tym pojawiła się próba odpowiedzi na pytanie, dlaczego zdjęcie księdza Hulewicza trafiło akurat do Bydgoszczy, skoro zostało wykonane w Gostyniu. Drugi powód, nieco prozaiczny, to chęć poznania człowieka, którego fotografia znajduje się obecnie w zbiorach Wielkopolskiego Archiwum Społecznego. Jeszcze inną kwestią jest życie i działalność księdza Alfonsa Hulewicza. Nikt do tej pory nie zbadał jego życiorysu.

Niniejszy artykuł jest prawdopodobnie pierwszy, który kompleksowo omawia życie i działalność księdza Alfonsa Hulewicza. Próżno jest szukać opracowania zawierającego więcej niż jedną bądź dwie informacje o tym duchownym. W ramach pisania tego artykułu opierano się przede wszystkim na różnych źródłach internetowych, głównie stronach poszczególnych parafii, gdzie ksiądz Hulewicz służył: Skoraszewicach³, Koszutach⁴ czy stronie Kon-

¹ Wielkopolskie Archiwum Społeczne, sygn. PL_2245_007_001_001: *Zbiór Gminy Gostyń, ks. Alfons Hulewicz, 1916.*

² Podpis na rewersie fotografii.

³ *Historia Parafii w Skoraszewicach*, [w:] *Parafia Skoraszewice pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej* <https://skoraszewice.archpoznan.pl/#https://skoraszewice.archpoznan.pl/#!/historia> [Dostęp: 21 października 2023 roku].

gregacji Oratorium św. Filipa Neri na Świętej Górze⁵. Dla lepszego poznania realiów i klasztorów, w których Alfons Hulewicz przebywał, posłużyły publikacje regionalne: *Dzieje ziemi gostyńskiej*⁶, opracowanie Grzegorza Skorupskiego o życiu codziennym w Gostyniu⁷, książka o franciszkanach w Polsce⁸, opracowanie księdza Joachima Romana Bara o zakonach św. Franciszka⁹. Zwrócono również uwagę na artykuły w internecie, szczególnie o wielkopolskich księżach od XVIII wieku¹⁰, o klasztorze Sióstr Miłosierdzia Bożego w Bysławiu¹¹ oraz o kościele w Dobrzyniu¹².

Alfons Hulewicz urodził się w zubożonej szlacheckiej rodzinie 15 maja 1842 roku w Krotoszynie. Jego ojciec, Franciszek, pieczętował się herbem Nowina. Matka Dorota pochodziła z niemieckiej rodziny Kutznerów. Wczesne lata życia musiał poświęcić edukacji, gdyż później, 4 lipca 1859 roku, wstąpił do zakonu franciszkanów reformatów. Nie wiemy, niestety, co kierowało młodym Alfonsem, aby wybrać stan duchowny. Najbardziej prawdopodobne jest, że rodzice byli osobami głęboko wierzącymi i posłali młodego chłopaka do zakonu¹³.

Zakon reformatów to była gałąź Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów, bardziej znana pod nazwą franciszkanie. Odłam ten powstał na fali katolickiej kontrreformacji, kiedy stare zakony poddano reformie. Taką modernizację przeszedł zakon franciszkański. Odłam reformatów powstał wcześniej, bo już w 1519 roku w klasztorze Fonte Colombo niedaleko Rzymu. Natomiast w Polsce pojawili się pod koniec XVI wieku, jednak próba osadzenia ich zakończyła się klęską i na stałe pojawili się w naszym kraju dopiero w 1621 roku. Założono wówczas siedem klasztorów: w Miejskiej Górcie niedaleko Rawicza, Osiecznej koło Leszna, Choczu w powiecie pleszewskim,

⁴ *Historia Parafii*, [w:] *Parafia pw. św. Katarzyny i Najświętszego Serca Jezusowego w Koszutach* http://parafiakoszuty.pl/?page_id=14 [Dostęp: 22 października 2023 roku].

⁵ *Kongregacja Oratorium św. Filipa Neri w Gostyniu*, [w:] *Kongregacja Świętogórska*, <https://www.filipini.gostyn.pl/filipini/kongregacja-swietogorska/> [Dostęp: 22 października 2023 roku].

⁶ *Dzieje ziemi gostyńskiej*, red. S. Sierpowski, Poznań 1979.

⁷ G. S k o r u p s k i, *Wędrówki w przeszłość. Życie codzienne miasta*, Gostyń 2015.

⁸ *Zakony franciszkańskie w Polsce*, red. J. Kłoczowski, Niepokalanów 1996.

⁹ *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772-1970*, red. J. R. Bar, cz. III., *Zakon Braci Mniejszych – Franciszkanów*, Warszawa 1978.

¹⁰ *Alfons Hulewicz h. Nowina*, [w:] *Wielkopolscy księża od XVIII w.*, online: <http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=1437> [Dostęp: 21 października 2023 roku].

¹¹ J. W o ź n i a k, *Klasztor Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia Bożego w Bysławku*, [w:] *Borowiackie Szlaki – Portal Turystyczny Powiatu Tucholskiego*, online: <https://tiny.pl/cnjql> [Dostęp: 20 października 2023 roku].

¹² M. M. G r z y b o w s k i, *Z dziejów Parafii w Dobrzyniu nad Drwęcą (1909-1999)*, „Studia Płockie” 2001, T. 29., s. 225-238.

¹³ J. W o ź n i a k, *Klasztor Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia...*

Warszawie, Wieliczce i Łąkach Bratiańskich na Warmii i Mazurach¹⁴. W tym ostatnim Alfons Hulewicz otrzymał święcenia kapłańskie 29 października 1865 roku¹⁵.

Klasztory w Bysławku i w Łąkach Bratiańskich należały do Pruskiej Reformackiej Prowincji pw. Najświętszej Marii Panny¹⁶. Jako zakonnik przebywał w łąckim klasztorze do 1872 roku, gdy trafił do klasztoru w Bysławku¹⁷. Służył i przebywał najczęściej w tamtejszym studium zakonnym, gdzie wykładał dla młodych nowicjuszy franciszkańskich naukę teologii, a także filozofię. W Bysławku przebywał do 1875 roku, kiedy to nastąpiła kasata klasztoru¹⁸. Podobny los spotkał poprzedni klasztor Hulewicza w Łąkach Bratiańskich, z tym, że kasata nastąpiła dwa lata później – w 1877 roku¹⁹. Po zlikwidowaniu tych domów zakonnych zamieszkał w Lubawie w powiecie iławskim na Warmii i Mazurach, u swoich rodziców²⁰.

Późniejsze lata życia Hulewicz związał z Golubiem w dzisiejszym powiecie golubsko-dobrzyńskim w województwie kujawsko-pomorskim, a dokładniej z parafią pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej. Tam w roli wikarego pomagał proboszczowi tejże parafii księdzu Jakubowi Dekowskiemu. Był odpowiedzialny za powstanie obrazu św. Katarzyny dla głównego ołtarza. Zadanie to powierzył w 1885 roku Wojciechowi Gersonowi²¹. Tam sprawował także nadzór nad pracami dotyczącymi drogi krzyżowej. Prace te wykonywał zakład wyrobów kościelno-artystycznych Józefa Szpetkowskiego. W katalogu tegoż zakładu zachowała się treść listu polecającego autorstwa księdza Hulewicza:

Jestem pod każdym względem zadowolony ze Stacyi męki Pańskiej i innych robót, które tutaj w okolicy powszechne znalazły uznanie.
Golub, Pr[usy]. Zach[odnie]., dnia 18 Lutego 1890

Ks. Hulewicz²²

W tym miejscu warto zaznaczyć, że niedawno każda stacja drogi krzyżowej z golubskiego kościoła została odrestaurowana dzięki wsparciu tamtejszych parafian.

W 1891 roku został wysłany do Pępowa w powiecie gostyńskim, gdzie w roli wikarego przebywał w parafii pw. św. Jadwigi. Posługę w tym miejscu pełnił do 12 lipca 1892 roku, kiedy otrzymał nominację na wikariu-

¹⁴ *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772-1970...*, s. 133-134.

¹⁵ J. W o ź n i a k, *Klasztor Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia...*

¹⁶ *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772-1970...*, s. 150.

¹⁷ J. W o ź n i a k, *Klasztor Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia...*

¹⁸ *Zakony franciszkańskie w Polsce...*, s. 44.

¹⁹ Tamże, s. 45.

²⁰ J. W o ź n i a k, *Klasztor Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia...*

²¹ M. M. G r z y b o w s k i, *Z dziejów Parafii w Dobrzyniu nad Drwęcą...*, s. 226.

²² *Zakład kościelno-artystyczny J. Szpetkowskiego w Poznaniu*, Poznań 1890, s. 23

sza wikarego parafii św. Mikołaja w Krobi. Również tutaj nie przebywał długo. 6 kwietnia 1893 roku mianowano go administratorem parafii pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Kołaczkowicach w powiecie rawickim²³.

Ksiądz Alfons Hulewicz równolegle, bo od 21 sierpnia 1899 roku, sprawował urząd administratora parafii pw. św. Katarzyny w Skoraszewicach w powiecie gostyńskim. W tym czasie świątynia w Skoraszewicach była drewniana²⁴. Obie te funkcje pełnił do 31 grudnia 1904 roku²⁵.

Ksiądz Alfons Hulewicz. Zdjęcie wykonano ok. 1916 roku w zakładzie fotograficznym Zofii Żmudzińskiej w Gostyniu.

Odnaleziono je w maju 2022 roku w Bydgoszczy.

Ze zbiorów Wielkopolskiego Archiwum Społecznego; sygn. PL_2245_007_001_001 (sygn. dawna: WAS HG-0001)

Już 1 stycznia 1905 roku, także w roli wikarego, pojawił się w Wilczynie w powiecie szamotulskim. Tam w parafii pw. św. Jadwigi służył do 28 lutego 1906 roku. Następnie, jako administrator parafii, został przeniesio-

²³ *Alfons Hulewicz h. Nowina...*

²⁴ *Historia Parafii w Skoraszewicach...*

²⁵ *Alfons Hulewicz h. Nowina...*

ny do Koszut w powiecie średzkim. W parafii pw. św. Katarzyny i Najświętszego Serca Jezusowego rolę tę pełnił do 21 września 1910 roku, kiedy oficjalnie mianowano go proboszczem. W Koszutach msze odprawiał w nieistniejącym już dziś kościele, który spłonął w nocy z 5 na 6 marca 1922 roku. Dzisiejszy kościół w Koszutach został zbudowany w latach 1926-1930. Proboszczem w tej parafii był do 1913 roku²⁶.

Po skończeniu posługi w Koszutach przeszedł na emeryturę i zamieszkał w byłym klasztorze filipinów na Świętej Górze niedaleko Gostynia. Tam 7 czerwca 1914 roku został mianowany na kapelana klasztoru²⁷.

Kasata klasztoru filipinów na Świętej Górze nastąpiła w latach 1875-1876. Wówczas władze niemieckiej, zrozumiawszy, że klasztor nie jest jedynie miejscem kultu, ale i również miejscem krzewienia polskość, wysłały do Gostynia 17 września 1875 roku urzędnika nazwiskiem Graebel, który poinformował filipinów o rozwiązaniu ich kongregacji i nakazie eksmisji do 1 października. Udało się jednak ten termin przedłużyć i ostatecznie filipini opuścili Świętą Górę 25 sierpnia 1876 roku²⁸. Oficjalnie przeprowadzono kasację, ponieważ uważano, że gostyński klasztor jest miejscem przygotowań zbrojnego powstania przeciwko Niemcom²⁹. Filipini do klasztoru świętogórskiego powrócili po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1919 roku³⁰.

Ksiądz Hulewicz przebywał w Gostyniu do swojej śmierci. W czasie emerytury opiekował się budynkami klasztorowymi. Zmarł 19 stycznia 1918 roku³¹. Jego ciało złożono w krypcie klasztoru. Natomiast na ścianie kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Filipa Neri do dziś znajduje się tablica nagrobna z czarnego szkła.

W tym miejscu warto się zatrzymać i zastanowić, dlaczego zdjęcie księdza Hulewicza, które wykonano w Gostyniu, zostało odnalezione w antykwariacie znajdującym się w Bydgoszczy. Poznając historię i życie Alfonsa Hulewicza, można stwierdzić, że pierwsze lata swojej kapłańskiej posługi spędził właśnie na pograniczu dzisiejszych ziem województwa kujawsko-pomorskiego oraz warmińsko-mazurskiego, zresztą na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIX wieku jego rodzice mieszkali w Lubawie.

²⁶ *Historia Parafii*, [w:] *Parafia pw. św. Katarzyny i Najświętszego Serca Jezusowego w Koszutach...*

²⁷ *Alfons Hulewicz h. Nowina...*

²⁸ J. P i ę t a, *Kasacja Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri na Świętej Górze koło Gostynia*, „Grabonoskie Zapiski Regionalne” 1997, nr 7, s. 37-45; G. S k o r u p s k i, *Wędrowki w przeszłość...*, s. 187.

²⁹ S. J a n k o w i a k, *W okresie zaborów (1793-1918)*, [w:] *Dzieje ziemi gostyńskiej...*, s. 251.

³⁰ H. B r z o z o w s k i, *Kasata i powrót 1876-1919. Pamiątka na 100-lecie powrotu Filipinów na Świętą Górę*, Gostyń 2019; *Kongregacja Oratorium św. Filipa Neri w Gostyniu...*

³¹ Archiwum Państwowe w Lesznie, sygn. 34/416/0/3.2/351: *Urząd Stanu Cywilnego Gostyń, Księga Zgonów, 1918.*

Ta miejscowość oddalona jest o 156 km od Bydgoszczy, kiedy zaś Gostyń dzieli od niej niemal 176 km. Być może potomkowie rodzeństwa Hulewicza odwiedzili go w czasie emerytury w Gostyniu, w ramach prezentu otrzymali ową fotografię i sprzedali ją do antykwariatu. Na to pytanie jednak nie ma odpowiedzi.

*Tablica nagrobna księdza Alfonsa Hulewicza
na północnej ścianie kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Filipa Neri
na Świętej Górze (2023)*

Bibliografia**Źródła:**

Archiwum Państwowe w Lesznie, sygn. 34/416/0/3.2/351: *Urząd Stanu Cywilnego Gostyń, Księga Zgonów*, 1918.

Wielkopolskie Archiwum Społeczne, sygn. PL_2245_007_001_001: *Zbiór Gminy Gostyń, ks. Alfons Hulewicz*, 1916.

Opracowania:

Brzozowski Henryk, *Kasata i powrót 1876-1919. Pamiątka na 100-lecie powrotu Filipinów na Świętą Górę*, Gostyń 2019.

Dzieje ziemi gostyńskiej, red. S. Sierpowski, Poznań 1979.

Grzybowski Michał Marian, *Z dziejów Parafii w Dobrzyniu nad Drwęcą (1909-1999)*, „Studia Płockie” 2001, T. 29.

Pięta Jarosław, *Kasacja Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri na Świętej Górze koło Gostynia*, „Grabonoskie Zapiski Regionalne” 1997, nr 7.

Skorupski Grzegorz, *Wędrowki w przeszłość. Życie codzienne miasta*, Gostyń 2015.

Zakład kościelno-artystyczny J. Szpetkowskiego w Poznaniu, Poznań 1890.

Zakony franciszkańskie w Polsce, red. Jerzy Kłoczowski, Niepokalanów 1996.

Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772-1970, red. Joachim Roman Bar, cz. III., Zakon Braci Mniejszych – Franciszkanów, Warszawa 1978.

Netografia:

Alfons Hulewicz h. Nowina, [w:] *Wielkopolscy księża od XVIII w.*, online: <https://tnijurl.com/f22ce14df2c5/> [Dostęp: 21 października 2023 roku].

Historia Parafii w Skoraszewicach, [w:] *Parafia Skoraszewice pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej* <https://tnijurl.com/eda3c73d01ac/>, [Dostęp: 21 października 2023 roku].

Historia Parafii, [w:] *Parafia pw. św. Katarzyny i Najświętszego Serca Jezusowego w Koszutach* <https://tnijurl.com/215b4dc4e2a7/> [Dostęp: 22 października 2023 roku].

Kongregacja Oratorium św. Filipa Neri w Gostyniu, [w:] *Kongregacja Świętogórska*, <https://tnijurl.com/87d86c14a620/> [Dostęp: 22 października 2023 roku].

Woźniak Jerzy, *Klasztor Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia Bożego w Byśławku*, [w:] *Borowiackie Szlaki – Portal Turystyczny Powiatu Tucholskiego* <https://tiny.pl/cnjql> [Dostęp: 20 października 2023 roku].

